

MADANIYATLARARO MULOQOT VA MADANIYATLARARO KOMPETENSIYA SHARTLARI

Samarqand Davlat Chet tillar instituti

2225 guruh talabasi

Ixtiyorova Fariza

Ilmiy raxbar

Sh.O.Mamayoqubova

Annotatsiya: *“Madaniyat” so'zi madaniyat, intizom, fikrlash, muloqot, harakat va eng muhimi, odamlarning o'ziga qarab turli ma'nolarga ega. Ushbu maqolada til, madaniyat, madaniyat turlari, aloqa turlari, og'zaki muloqot, madaniy moslashuv, madaniyatlararo to'siqlar, mojarolar va til va madaniyat tushunchasi bilan bog'liq barcha masalalar ko'rib chiqiladi. Ushbu maqola chet tilini rivojlantirish jarayonida turli madaniyatlarning o'zaro ta'siriga alohida e'tibor beradi – tilshunoslikning yangi sohasi.*

Kalit so'zlar: *madaniyat, ijtimoiy aloqa, madaniy aloqalar, kommunikativ kompetensiya, madaniyatlararo aloqa, lingvistik kompetensiya, sotsiolingvistik kompetensiya, ekzistensial kompetensiya.*

KIRISH

Madaniyatlararo muloqot bugungi globallashtirilgan dunyoda muhim omil hisoblanadi. Odamlar sayohat qilishadi va ular muloqot qilishlari kerak, aksariyat hollarda bu insonning madaniyatidan tashqarida. Madaniyat asta-sekin bir-biri bilan uyg'unlashadi. Turli madaniyatlarga mansub odamlar bilan ma'lumot almashish madaniyatlararo muloqot yoki madaniyatlararo muloqot deb nomlanadi. Boshqa madaniyatlar bilan muomala qilishga majbur bo'lgan odamlar madaniyatlararo muloqot muammosiga duch kelishadi. Garchi ular til kurslarida qatnashib, mahalliy tillarda ravon gapirishni o'rgansalar ham, madaniyatlararo muloqot shunchaki bu emas. Uning madaniyati, ijtimoiy o'zaro ta'siri va madaniy turar joy haqidagi tushunchasi.

Madaniyat nafaqat san'at, festivallar, an'anaviy taomlar, meros yoki adabiyot kabi intellektual hodisalar, balki umumiy aholi yoki bir guruh odamlar yoki shaxsning kundalik turmush tarzini anglatadi. Shuningdek, u oilaviy hayot va ijtimoiy hayotni tasvirlaydi.

U moddiy yoki nomoddiy bo'lishi mumkin va doimo o'zgarib turadi. Madaniy naqshning har bir jihati sezilmaydi. Aytgancha, u 7/8 qismi ko'rinmaydigan va ko'zdan yashirilgan aysberg bilan taqqoslanadi. Madaniyat odamlar tomonidan yaratilgan va har bir joydan farq qilishi mumkin. U e'tiqodlar, qadriyatlar, me'yorlar va boshqalar orqali jamiyat ichida umumiy ma'nolarga ega bo'lgan insoniy muhitni yaratadi va o'rganilgan xulq-atvordir. Madaniyat insonning o'zini tutishi, o'zaro munosabatini belgilaydi va harakatlarga ma'no beradi. Odamlar o'zlarini o'zlarining madaniyati bilan tanishtiradilar va turli

madaniyatlarda o'zlarini boshqacha tutishadi. Bu turli madaniyatlarga mansub odamlarning dunyoga turlicha qarashlari bilan bog'liq. (Minasov,2000).

Madaniyatlararo muloqot nima?

Madaniyatlararo muloqot – bu turli madaniyatlarga mansub odamlarning “madaniy in'ikoslari va ramziy tizimlari” haqidagi bilimlarni o'rganish va qo'llashdir. Har qanday xabarning mo'ljallangan ma'nosi ma'lum bir madaniyatga mansub shaxs tomonidan kodlanganda va boshqasi tomonidan dekodlanganda farqlanadi. Turli madaniyatlarda ramzlarning turli xil ma'nolari ham talqinni qiyinlashtiradi. Madaniyatlararo muloqotni qo'llashda, bu odamlarni ular bilan muloqot qilganda boshqalarning madaniyatidan xabardor bo'lish va qabul qilish va shu bilan mazmunli muloqotga ega bo'lishni anglatadi. “Madaniyatlararo muloqot”ni turli guruhlar a'zolari o'rtasidagi shaxslararo o'zaro ta'sir sifatida ta'riflanishi mumkin, ular o'z a'zolari tomonidan baham ko'rilgan bilimlar va ramziy xatti-harakatlarning lingvistik shakllari jihatidan bir-biridan farq qiladi. «Madaniy kompetentsiya», shuningdek, madaniyatlararo kompetentsiya sifatida ham tanilgan, boshqa madaniyat vakillari bilan samarali va to'g'ri muloqotga olib keladigan kognitiv, samarali va xulq-atvor ko'nikmalaridir. Madaniyatlararo yoki madaniyatlararo ta'lim – bu madaniy kompetentsiyaga erishish uchun o'qitish uchun ishlatiladigan atamalar. Madaniy kompetentsiya – bu turli madaniyatlardagi odamlarni tushunish, ular bilan muloqot qilish va samarali muloqot qilish qobiliyati. Madaniy kompetentsiya o'z ichiga oladi. O'z dunyoqarashidan xabardor bo'lish. Madaniy farqlarga ijobiy munosabatni rivojlantirish. Turli madaniy amaliyotlar va dunyo qarashlari haqida bilimga ega bo'lish. Madaniyatlar o'rtasidagi muloqot va o'zaro ta'sir qilish ko'nikmalarini rivojlantirish. Madaniy kompetentsiyaga taalluqli tamoyillar xavfsiz, hurmatli va o'zaro munosabatlarni rivojlantirish, hamkorlik, yuqori umidlar, tenglik va xilma-xillikka hurmatni o'z ichiga oladi (Byram, 2003)

Madaniy kompetentsiya amalda qanday ko'rinadi?

Ish joyi rahbarlari, shu jumladan, ish beruvchilar, nazoratchilar va kasaba uyushmalari vakillari madaniy jihatdan barkamol bilish, ko'rish va yashashning ko'plab madaniy usullarini hurmat qiladilar, xilma-xillikning afzalliklarini nishonlaydilar va farqlarni tushunish va hurmat qilish qobiliyatiga ega. Madaniy kompetentsiya statik emas va bizning madaniy kompetentsiya darajamiz yangi vaziyatlar, tajriba va munosabatlarga qarab o'zgaradi. Madaniy kompetentsiyaning uchta elementi:

- 1) Munosabat ;
- 2) Ko'nikmalar;
- 3) Bilim. (Miranov,2005)

Madaniyatlararo muloqot turlari.

Madaniyatlararo muloqotning asosan ikki turi mavjud: og'zaki muloqot va og'zaki bo'lmagan muloqot. Og'zaki muloqot xabarlarini etkazish uchun ishlatiladigan so'zlardan iborat bo'lsa, og'zaki bo'lmagan aloqa xabarlarini beruvchi imo-ishoralardir. Og'zaki va yozma til og'zaki muloqotning bir qismi bo'lib, ular madaniyatlararo muloqotda e'tiborga

olinishi kerak. Madaniy omillar og'zaki muloqotga ta'sir qiladi, chunki odamlar ba'zan qabul qiluvchining tilida gapira olmaydi yoki yoza olmaydi. So'z, dialekt, urg'u, jargon va boshqalarni qo'llash ham o'z madaniyatiga ko'ra har xil bo'lishi mumkin. Xuddi shunday, og'zaki bo'lmagan ishoralar yuz ifodalari, qo'l va tana harakatlari, ko'z bilan aloqa qilish, narsalardan foydalanish, kiyim-kechak va boshqalar kabi so'zlarsiz sodir bo'ladigan muloqotdan iborat. Ular xabarni aniq aytishga yordam beradi yoki turli xil xabarlarini ham berishi mumkin.

Madaniyatlararo muloqotga misollar.

Til farqi xalqaro biznes kompaniyalariga mahalliy muhit va madaniyatga moslashishni qiyinlashtiradi. Misol uchun, "Coca-Cola" kompaniyasi bir vaqtlar Xitoyda qo'llanilishi uchun o'z brendining fonetik ekvivalentini topishga harakat qildi va "KeKou – KeLa" dan foydalanishni o'yladi. Ammo atamalarning ma'nosi ularni o'z qarorini o'zgartirishga majbur qildi, chunki bu so'zlarning to'g'ridan-to'g'ri tarjimasi "mum tishlash" yoki "mum bilan to'ldirilgan urg'ochi ot" bo'lar edi. Xuddi shunday, bir tilni boshqa tilga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilish General Motors kompaniyasining "Body by Fisher" reklamasi kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, masalan, Flamand tilidagi "Corpse by Fisher" deb tarjima qilinishi mumkin. Yana bir misol, ingliz tilidan Shveysariya tiliga tarjima qilingan vino reklamasi, unda "Bizning vinolarimiz sizga umid qiladigan hech narsa qoldirmaydi". Ushbu maqolani quyidagicha keltiring: Palistha Maharjan, "Madaniyatlararo muloqot", Biznes mavzusida, og'zaki bo'lmagan muloqot ham shu turdagi muammolar yuzaga kelishi mumkin. Misol uchun, "bosh barmog'ini yuqoriga ko'tarish" belgisi ko'pchilik madaniyatlarda "yaxshi" degan belgi sifatida qabul qilinadi, ammo Eron, Lotin Amerikasi va boshqa ba'zi madaniyatlarda bu haqoratli ma'noga ega. Xuddi shunday, qo'l bilan ovqatlanish hind madaniyatida qabul qilingan ovqatlanish usuli hisoblanadi, ammo boshqa ko'plab madaniyatlarda odatiy emas. (Minasov,2000)

Madaniyatlararo muloqotning ahamiyati.

Madaniyatlararo muloqotning etishmasligi madaniyat va odamlarning haqoratlanishiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, ishbilarmonlar yoki ularning madaniyatidan tashqarida xizmatlar ko'rsatadigan odamlar uchun. Odamlar xabarlarini o'z madaniyatiga qarab izohlaydilar, shuning uchun siz aytmoqchi bo'lgan narsa boshqa odam tushunadigan narsa bo'lmasligi mumkin. Sizning niyatlaringiz amalga oshmasligi mumkin, chunki ularning sizga bo'lgan munosabati ularga siz haqingizda boshqa narsalarni aytib berishi mumkin. Madaniyatlararo tafovutlar, shuningdek, odamlar o'rtasida ishonch yo'qligiga olib keladi, chunki ishonchning o'zi boshqacha bo'lishi mumkin. Og'zaki bo'lmagan muloqot farqi ham odamlar o'rtasidagi ishonch muammolarini kuchaytirishi mumkin. Moddiy madaniyat va undan foydalanish madaniyatlar o'rtasida ham farq qiladi, masalan, ovqatlanish uchun qoshiq va tayoqlardan foydalanish. Arxitektura, kiyim-kechak, kosmetika va boshqalar kabi boshqa narsalar madaniyat jihatidan farq qiladi va agar siz bu haqda ma'lumotga ega bo'lmasangiz, muloqotingiz muvaffaqiyatsiz yoki samarali emas. (Safarova,2008)

Madaniyatlararo muloqotni boshqarish.

Turli millat vakillari bilan muloqot qilish uchun odam o'zini etarli ma'lumotga ega bo'lishi va boshqarishi kerak. Madaniyatlararo aloqalarni boshqarishning ba'zi usullari:

- 1) Madaniy jihatdan sezgir va xabardor bo'ling;
- 2) Moslashishingiz kerak bo'lgan madaniyat haqida bilimga ega bo'ling;
- 3) Gapirishdan oldin boshqa odam qanday javob qaytarishini o'ylab ko'ring;
- 4) Siz berayotgan og'zaki bo'lmagan imo ishorlardan xabardor bo'ling;
- 5) Agar uni tasvirlash uchun so'zlarni bilmasangiz, rasmlardan foydalaning;
- 6) Jargon va mahalliy tildan saqlaning;
- 7) Fikr-mulohaza qiling;
- 8) Ehtiyotkor bo'ling;
- 9) Ochiq fikrli va bag'rikeng bo'ling;
- 10) Boshqa madaniyatni va odamlarni hurmat qiling;
- 11) Iqtidorli bo'ling;
- 12) Etnosentrik va mutaassib bo'lmang. (Minasov, 2000)

Xulosa o'rnida shuni ayta olamanki, ushbu maqola til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratishga urinish, nega madaniyatni o'qitish chet tili o'quv dasturining ajralmas qismi bo'lishi kerakligini tushunish haqida ma'lumot beradi. Adabiyotlarni chuqur tahlil qilish madaniyat va uning chet tillarini o'rganish jarayonidagi ahamiyatli jihatlarni yaxshiroq tushunishga hissa qo'shishga qaratilgan edi. Til o'rganish yoki o'qitish talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u faqat o'rganilayotgan chet tilining grammatik, leksik va fonologik xususiyatlarini bilish va tushunish bilan cheklanib qolmasligi, balki o'sha til madaniyatini o'rganish yoki o'rgatish bilan ham shug'ullanishi kerak. O'qituvchilar nafaqat o'z o'quvchilariga madaniyatlararo muloqot qanday sodir bo'lishini taqdim etishlari va tavsiflashlari kerak, balki madaniyatlararo muloqotda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan o'yinlar yoki simulyatsiyalar kabi amaliy vositalarni ham qo'llashlari zarur. Madaniyatlararo va shaxslararo (o'zaro) samarali muloqotni ular haqida yetarlicha tushunchaga ega bo'lmasdan amalga oshirish mumkin emas. Tug'ilgandan boshlab, inson ko'plab guruhlarga kiradi va ularda uning kommunikativ qobiliyatlari shakllanadi. Odatda madaniyatlar deb ataladigan katta guruhlar asosan muloqotning kognitiv va pragmatik asoslarini belgilaydi. Muloqot jarayonida xabarlar almashinadi, ya'ni. Ma'lumotlar bir ishtirokchidan ikkinchisiga o'tkaziladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Brock, Nagasaka . Pragmatic Content in Global and Local Textbooks. 2005. – 34 – 40-b.
2. Byram M., Grundy P. Context and Culture in Language Teaching and Learning. 2003. – 210-b.
3. Mironov V.V. Madaniyat falsafasi va metamorfozalari. – M., 2005. – C 150.

4.Safonova V.V., Maksimova L.I., Meshchanova N.V. Chet tillarni o'qitish metodikasi. Diagramma va jadvallarda til pedagogikasi. Metodik daftar. – 3-nashr, M., Euroschool, 2008. – 61-b.

6.Sh.O.Mamayoqubova. “Pedagogical conditions of professional development of higher Educational establishment teacher” Xalqaro so'z san'ati jurnali. ISSN 2181-9297Doi Journal 10.26739/2181-9297. 2022 5 son, 48 p

7.Ter-Minasova S.G. Til va madaniyatlararo muloqot. – Word. – 2000.